

Lyhyesti

Onko kritiikki sallittua?

Idäntutkimus-lehti miettii olemassaolon oikeutustaan?

Sukupuoli tilauksesta?

"Geeniruoasta" "Muuntogeeninen ruoka"

Vuoden historiateos -palkinto Nuortevalle ja Vahtolalle

Tiedetoimittajapalkinto Fogelbergille

Tieteelliset seurat juhlivat

Onko kritiikki sallittua?

Luonnon Tutkija -lehdessä on käyty kiivasta keskustelua erään Helsingin yliopiston soveltavan eläintieteen tutkimushankkeen hyvydestä ja menestyksellisyydestä (Luonnon Tutkija 2/1997). Kirjoitus oli kovasti poleeminen ja siinä oli pilkistävinään jonkinlaista saman laitoksen tutkijoiden jäsentenvälistä nokittelua. Mutta keskustelusta siis oli kyse. Joissakin vastineissa (Luonnon Tutkija 4/1997) kuitenkin asetettiin kyseenalaiseksi lehden toimituspoliittikka, se että tällainen kiistakirjoitus julkaistiin.

Toinen esimerkki humanistiselta puolelta. SKS julkaisi viime vuoden lopulla kirjan flymystön jäljillä, jota oli jo ehditty arvioida hieman kriitisesti eri päivälehdissä. Mutta siitä vasta rähäkkä syntyi kun Hiidenkivi-lehdessä 6/1997 – jonka yksi julkaisija on SKS – julkaistiin kiistatta hyvin kirjoitettu, erityisen pisteliäs ja ilkkurinenkin arvio kirjasta. Voisi kai sanoa, että kirja ja varsinkin sen artikkeleiden sisältämä kieli fileroitiin varsin reippaasti.

Lehden seuraavassa numerossa (1/1998) arvion kimppuun käytiin parinkin kirjoituksen voimin. Toinen niistä asetti jopa kyseenalaiseksi Hiidenkiven oikeuden julkaista moisia arvosteluja. Se, että "oman väen" lehti kirjoittaa poikkipuolisesti joistakin "oman väen" julkaisuista koetaan siis erityisen sopimattomana. Näin julkaisijatkin valitettavan usein ajattelevat. Riippumatta siitä, mitä mieltä itse kukin on em. arvosteluista tai kirjoituksista, lienee kaiketi jo lehtien uskottavuudenkin kannalta olennaista, että ne sallivat sivuillaan kriittistäkin keskustelua, kriittisiä arvioita. Kovasti tavallista ja tuttua tällainen "sensuurihalu" on toki muissakin lehdissä.

Hiidenkivessä mittelöt epäilemättä jatkuvat, näin ainakin lehden päätoimittaja Panu Rajala pääkirjoituksessaan (1/1998) toivoo. "Hyökkäysten ja vastaiskujen tyyliä jaetaan areenan laitamalla, missä asiantuntijat hiovat aseitaan ja härät mylvivät", muistuttaa Rajala.

Idäntutkimus-lehti miettii olemassaolon oikeutustaan?

Idäntutkimus-lehden eroava päätoimittaja Timo Piirainen askarteleo viimeisessä pääkirjoituksessaan lehensä kannalta fundamentaalisten kysymysten parissa: mikä on lehden olemassaolon ja toiminnan oikeutus (Idäntutkimus 4/1997):

"Me suomalaiset olemme tunnetusti kovin herkkätuntoisia sen suhteen, mitä muut meistä ajattelevat ja kirjoittavat. Ajatusleikin vuoksi voi esimerkiksi miettiä, mikä olisi reaktio, jos Ruotsissa julkaistaisiin nimenomaan suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin tutkimukselle omistettua aikakauskirjaa nimeltä 'Östförsörkning'. Entä jos ko. painotuote sisältäisi numero toisensa jälkeen kirjoituksia ja katsauksia sosiaalisista ongelmista Suomessa, suomalaisten tavasta hahmottaa arkielämää, suomalaisten perheiden toimeentulo-ongelmista, suomalaisen kulttuurin pikanteista ja eriskummallisista pikku erityispiirteistä ja suomalaisen talouden ja yhteiskunnan vaikeasta sopeutumisesta länsieurooppalaiseen yhteistyöhön? Tai millaisia epäilyksiä herättäisi se, että Venäjän Tiedeakatemia rahoitaisi erityistä Suomen tutkimuksen ohjelmaa, ja tämän ohjelman puitteissa huomattava joukko venäläisiä asiantuntijoita kulkisi ristiin rastiin maataamme keräämässä erilaisia aineistoja, joiden käyttötarkoituksista meillä ei olisi mitään selvää käsitystä."

Hyviä kysymyksiä. Jos ei tällaisista kysymysten parissa ole sinut, lienee vaikea toimittaa kyseisen kaltaista ja nimistä lehteä.

Piirainen jopa kysyy, "voidaanko 'idäntutkimusta' [...] pitää eettisesti hyväksyttävänä?"

Ilmeisesti voi. Piirainen muistuttaa, että sympaattisuudestaan huolimatta 'ymmärtäminen' ja yhteiskuntia koskevan tiedon kontekstisidonnaisuuden korostaminen ei sekään toimi: "'Ymmärtävästä' tutkimusotteesta näyttää joskus olevan vain lyhyt askel löysään kulttuuri relativismiin, jossa mikä tahansa ilmiö voidaan 'ymmärtää' ellei peräti oikeuttaa pelkästään viittaamalla epämääräisesti ilmiön kulttuuriseen taustaan."

Piirainen antaakin sitten esimerkkien voimalla huutia kaikkinaiselle pohjattomalle liberaalille kulttuuri relativismille.

Sukupuoli tilauksesta?

Vähitellen käy yhä ilmeisemmäksi, että vanhemmille on lähitulevaisuudessa tarjolla mahdollisuus valita tulevan lapsensa sukupuoli, kertoo Suomalaisen Lääkäriseura Duodecimin samanniminen lehti (Duodecim 1/1998). Ja näin se käy: eristetään spermanäytteestä X- ja Y-kromosomia kantavat siittiöt ja hedelmöitetään munasolu tämän jälkeen koeputkessa "poika- tai "tyttösiittiöillä". Muitakin oivia menetelmiä olisi tarjolla. Seuraava kysymys onkin sitten pohtia onko asiassa mieltä tai olisiko se eettisesti oikein. Joissakin tapauksissa asiassa kyllä olisi lehden mukaan mieltä: jos vaikka vanhemmilta periytyvän sairauden tiedetään kytkeytyvän nimenomaisesti jompaankumpaan sukupuoleen.

Lehti muistuttaa myös, että tällaiset peukalointiprojektit maksavat ja monien mielestä "tällainen olisi voimavarojen väärinkäyttöä ja siinä mielessä eettisesti epäilemättä."

"Geeniruoasta" "Muuntogeeninen ruoka"

"Geeniruoka" herättää monissa ihmisissä vahvasti negatiivisia tunteita – – vaik-kei välttämättä edes oltaisi selvillä minkälaisesta tuotteesta oikeastaan on kyse. Itse termi on epäilemättä har-kaan-johtaja ja epätäsmällinen.

Lääketieteen sanastolautakunta onkin asiantuntijoita kuultuaan päättänyt suositta-maan "geeniruoa"n tilalle termiä

"muuntogeeninen ruoka", sitä voidaan käyttää tilanteissa, joissa ruoassa esiintyy ihmisen muokkaamia geenejä. Kun halutaan korostaa, että muunneltuja geenejä ei ole valmiissa tuotteessa, voidaan käyttää ilmausta "muuntogeenisesti tuotettu ruoka" (Duodecim 2/1998).

Vuoden historiateos -palkinto Nuortevalle ja Vahtolalle

Historian Ystävien Liitto on myöntänyt Vuoden historiateos -palkinnon teol. tri Jussi Nuortevalle teoksesta Suomalaisten opinkäynti ennen Turun Akatemian perustamista 1640 (julk. Suomen kirkkohistoriallinen seura ja Suomen historiallinen seura 1997) sekä prof. Jouko Vahtolalle teoksesta Nuorukaisten sota. Suomen sotaretki Aunukseen 1919 (julk. Otava 1997).

Tiedetoimittajapalkinto Fogelbergille

Suomen tiedetoimittajain liitto myönsi ensimmäisen Tiedetoimittajapalkinnon maantieteen professori Paul Fogelbergille hänen pitkäaikaisesta ja monipuolisesta työstään tiedetoimittamisen ja tieteestä tiedottamisen hyväksi tekemästään työstä. Fogelberg on toiminut lukuisien tieteellisten julkaisusarjojen toimittajana (mm. Terra, Fennia, Borealis). Vuodesta 1986 lähtien

hän on ollut päätoimittajana Suomen Tiedeseuran julkaiseman tieteellisen sarjan Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk, joka on vanhimpia edelleen ilmestyviä tieteellisiä julkaisusarjojamme (sen juuret ovat jo vuodessa 1858).

Tieteelliset seurat juhlivat

Ensi vuonna Tieteellisten seurain valtuuskunta täyttää 100 vuotta. Sitä ennen voi verrytellä ja nostaa maljaa monille valtuuskunnan yli satavuotiaille jäsenseuroille, jotka juhlivat merkivuosiään tänä vuonna. Esimerkiksi Suomen Tiedeseura täyttää kunnioitettavat 160 vuotta. Seura juhlii tapahtumaa mm. järjestämällä ensi syksynä näyttelyn Tieteiden talolla Helsingissä.

Merkkivuosiä viettävät tänä vuonna myös mm. Suomen matemaattinen yhdistys (130 vuotta), Suomen Filosofinen Yhdistys 125, Suomen Maantieteellinen Seura 110 ja Suomalainen Lakimiesyhdistys 100.

Hyvä on myös muistaa, että: Suomalainen Tiedeakatemia täyttää 90 vuotta, Turun Eläin- ja Kasvitieteellinen seura sekä Turun Historiallinen Yhdistys 75, Tekniikan Historian Seura 70, Meijeritie-teellinen Seura, Suomen Eksegeettinen Seura, Suomen luonnonsuojeluliitto ja Säätiö Institutum Romanum Finlandiae 60 vuotta ja Societas Gerontologica Fennica ja Suomen Sieniseura 50.

Jan Rydman